

Гоцул І.Є.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

Автором узагальнено що, в Україні стоїть глобальне завдання таке, як покращення здоров'я населення це є наслідком багатьох невіршених проблем у сфері фізичної культури та спорту. У зв'язку з численністю та різноманітністю труднощів у даній сфері, лише за рахунок діяльності та підтримки держави, розвиток сфери спорту та фізичної культури буде важко реалізованим. Тому сьогодні держава всіляко стимулює бізнес до підтримки цієї соціально значимої галузі. Держава дедалі більше зацікавлена у формуванні здорової нації, яка регулярно займається фізичною культурою та спортом. Незважаючи на те, що першочергове фінансування йде на організацію та проведення таких великомасштабних заходів як Олімпійські ігри чи чемпіонат світу з футболу, держава спрямовує свої зусилля і на підтримку масового спорту. Про це нам говорять цільові показники реалізації стратегії розвитку фізичної культури та спорту в нашій державі. Не зважаючи на те, що основна відмінність масового спорту від спорту найвищих досягнень у тому, що у другий випадок для людини спорт це основний напрям діяльності, за результатами якої він отримує дохід. У масовому спорті людина сама змушена оплачувати заняття фізичною, культурою та спортом, за винятком послуг, що надаються державою на безоплатній основі. З'ясовано, що нерозвиненість сфери послуг фізичної культури та спорту знижує працездатність громадян і веде до високих витрат держави у галузі охорони здоров'я. З іншого боку, підтримка цієї сфери веде до позитивних наслідків, таким як зниження рівня безробіття та покращення соціального клімату. Обґрунтовано актуальність та ефективність використання механізмів державно-приватного партнерства, а також виділити найбільш перспективні напрями взаємодії держави та бізнесу для вирішення зазначених проблем у сфері масового спорту.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, сфера послуг фізичної культури та спорту, масовий спорт.

Постановка проблеми. Нерозвиненість сфери послуг фізичної культури та спорту знижує працездатність громадян, що в результаті веде до високих витрат держави у галузі охорони здоров'я. З іншого боку, підтримка цієї сфери веде до позитивних наслідків, таким як зниження рівня безробіття та покращення соціального клімату. Найбільш гострими проблемами на даний момент залишаються недостатня оснащеність спортивними об'єктами та нерозвиненість міської інфраструктури для безкоштовних занять спортом в яких держава всіляко стимулює бізнес до підтримки цієї соціально значущої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми здійснення реалізації державно-приватного партнерства для розвитку сфери масового спорту досліджували такі науковці, як: М. Данилевич, М. Журба, А. Мандюк, Р. Сіренко, Т. Сугак та інші.

Метою статті є аналіз особливостей реалізації державно-приватного партнерства у сфері розвитку сфери фізичної культури та спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні перед Україною стоїть глобальне завдання покращення здоров'я населення, це є наслідком багатьох невіршених проблем у сфері фізичної культури та спорту.

У зв'язку з численністю та різноманітністю труднощів у даній сфері, лише за рахунок діяльності та підтримки держави, розвиток сфери спорту та фізичної культури буде важко реалізованим. Тому держава всіляко стимулює бізнес до підтримки цієї соціально значимої галузі [3, с. 27].

Варто наголосити, що поняття “державно-приватне партнерство” має безліч трактувань у науковій літературі.

Так, під державно-приватним партнерством мається на увазі юридично закріплена форма взаємодії держави та приватного сектора з метою реалізації соціально-значущих проєктів на основі поділу ризиків, компетенції та зобов'язань, що призведе до отримання вигоди обома сторонами. У цьому напрямі був прийнятий Закон України від 19 листопада 2022 року, № 2529-IX

“Про державно-приватне партнерство” (далі – Закон) [4].

Варто підтримати позицію вченого М. Данелевича [1], що держава дедалі більше зацікавлена у формуванні здорової нації, яка регулярно займається фізичною культурою та спортом. Незважаючи на те, що першочергове фінансування йде на організацію та проведення таких великомасштабних заходів як Олімпійські ігри чи чемпіонат світу з футболу, держава спрямовує свої зусилля і на підтримку масового спорту. Про це нам говорять цільові показники реалізації стратегії розвитку фізичної культури та спорту в нашій державі.

Не зважаючи на те, що основна відмінність масового спорту від спорту найвищих досягнень у тому, що у другий випадок для людини спорт це основний напрям діяльності, за результатами якої він отримує дохід. У масовому спорті людина сама змушена оплачувати заняття фізичною, культурою та спортом, за винятком послуг, що надаються державою на безоплатній основі. У зв'язку з цим при формуванні системи масового спорту необхідно враховувати два аспекти:

– запропоновані послуги повинні відповідати потребам населення, інакше вони не будуть реалізовані;

– ціна запропонованих послуг має бути пропорційна реальним доходам споживачів [3].

Варто зазначити думку вчених І. Островського та В. Костюка [6, с. 134], що потреба у фізичній культурі не є першочерговою, мало того, не всі громадяни усвідомлюють необхідність систематичних занять фізичною культурою, тому за цінами заняття фізкультурою та спортом повинні бути максимально доступними. Реалізація проєктів державно-приватного партнерства дозволить врахувати обидва аспекти, це:

– за рахунок залучення бізнесу, оскільки він найкраще орієнтований у ринкових умовах;

– за рахунок держави, оскільки її участь дозволить контролювати ціни на послуги у сфері послуг фізичної культури та спорту.

Зазначимо, що бізнес завжди знаходиться у пошуках місць для інвестиційних вкладень, але при цьому з максимальною віддачею. На відміну від великого спорту, що потребує великих капіталовкладень для реалізації глобальних проєктів і будівництва великих об'єктів, таких як, наприклад, тренувальні бази, для масового спорту необхідні менші вкладення, внаслідок чого існує більше можливостей для залучення приватного сектору.

Окремо необхідно відмітити думку вченого Т. Сугака [9, с. 135], який вважає наданням таких послуг займається або держава, або бізнес на основі державних контрактів. Ініціативи з боку бізнесу зі створення безкоштовних секцій практично немає, а якщо і є, то часто за особистим бажанням керівника, який має якесь відношення до спорту, наприклад, якщо в минулому він сам був спортсменом. Також часто спостерігається ситуація, коли бізнес відкриває спортивну секцію для дітей, і спочатку основна діяльність такої компанії спрямована не на задоволення спортивних потреб, які займаються, а на отримання державної фінансової підтримки протягом усієї життєдіяльності компанії. Тобто бізнес при ухваленні рішення про створення якої-небудь спортивної секції у вже в самому на початку замислюється не про те, як вижити в ринкових умовах, наприклад, за рахунок надання додаткових послуг платоспроможним споживачам, а про те, як полегшити життя компанії за рахунок державного субсидування.

Слід звернути увагу, що для вирішення цих питань можна реалізовувати такий механізм партнерства держави та бізнесу, коли майно, що перебуває у державній або муніципальній власності, буде передано на орендних умовах бізнесу, але у фізкультурно-спортивних цілях. При цьому бізнес крім можливості надання своїх платних приватних послуг матиме зобов'язання щодо надання безкоштовних послуг або послуг за зниженими (фіксованими) цінами. Головним чином приватний сектор може бути стимульований за рахунок зниженої орендної ставки, і на додаток держава може сприяти ремонту та переобладнанню приміщення під спортивний заклад [10, с. 70–75].

Для бізнесу, що вже має як великий стартовий капітал, так і можливість самостійно побудувати спортивний об'єкт, або взяти його в оренду в іншій приватної сторони, такий механізм, безумовно, буде не вигідним через те, що він обмежує сферу інтересів бізнесу. Такий варіант може залучити саме малий та середній бізнес, особливо, якщо держава фінансово підтримає об'єкт початковому етапі. У цьому випадку державою має бути встановлено платні та безоплатні послуги. На застосування проєктів державно-приватне партнерство впливає стан і ставлення до самого феномену державно-приватного партнерства в конкретному регіоні. У регіонах, де для соціально-економічного розвитку використовується такий механізм взаємодії держави та бізнесу, існує більш ефективна форма управління сферою фізичної культури та спорту.

На думку вченого А. Мандюка, який вважає, що першим завданням при зниженні державних витрат на спортивну сферу буде створення умов для самофінансування організацій, що функціонують у цій галузі. Крім того, бізнес більш пристосований до змін ринкової кон'юнктури, функціонування під час зростання конкуренції, вжиття антикризових заходів [5, с. 64].

При передачі спортивного об'єкта до приватних рук держава залишає за собою частину функцій, пов'язаних з контролем за виконанням державних стандартів, а при спільному фінансуванні контроль за видатками коштів з бюджету держави. По відношенню до споживачів бізнес несе відповідальність за якість реалізованих фізкультурно-спортивних послуг. Також важливий і розвиток міської інфраструктури для безкоштовних занять спортом, за участю бізнесу.

Варто зазначити позицію сучасних дослідників О. Жданової та Л. Чеховської [2], що облаштування міських парків з біговими та вело доріжками або лижних трас можна здійснювати з допомогою фінансування обома сторонами, як стимул для приватного сектора буде відкриття на території парку свого пункту прокату спортивного обладнання, пункту громадського харчування чи іншої торгової точки.

Що стосується великих капіталомістких спортивних споруд, таких як басейни та стадіони, також потрібна взаємодія держави та бізнесу. Наприклад, спортивні об'єкти можуть будуватися приватними фірмами, які потім отримають право на забудову прилеглих земельних ділянок. Так, можна сказати, що більш ефективною експлуатацією спортивних споруд необхідно відмовитись від такого механізму взаємодії, як будівництво об'єкта приватною стороною за рахунок фінансування держави та передача об'єкта державі. Слід після створення об'єкта залишати його на експлуатацію бізнесу на довгостроковій основі з тим, щоб повернути вкладені інвестиції. По-перше, такий об'єкт перестає "висіти" на бюджеті державного чи муніципального органу. По-друге, цей механізм дозволяє утримувати споруду в придатному стані протягом усього циклу використання об'єкта, забезпечує якість будівництва приватним підрядником [2, с. 244].

Такий механізм можна використовувати не тільки для будівництва нових об'єктів, а й для реконструкції старих. По всій Україні є величезна кількість спортивних об'єктів, якими не користуються, вони знаходяться в занедбаному стані і вимагають великих фінансових вкладень

для ремонту. Розглянемо особливості реалізації державно-приватного партнерства у сфері масового спорту.

Необхідно відзначити кілька моментів, характерних для державно-приватного партнерства у цій сфері:

– *по-перше*, найбільш ефективним механізмом для покращення умов взаємодії є спільне керування спортивною власністю. Одна з переваг тимчасової передачі прав власності полягає в тому, що в державі відсутнє дбайливе ставлення до об'єктів державної власності, у зв'язку з чим зростають витрати або на ремонтні роботи, або на систему контролю за об'єктами. Коли споруда перебуває у приватному віданні, це зобов'язує населення до більш відповідального ставлення, особливо, якщо споживачі є одночасно і платниками (одержувачами послуг);

– *по-друге*, низькі темпи будівництва фізкультурно-спортивних комплексів пов'язані не лише з недостатнім фінансуванням, а й із відсутністю кваліфікованих кадрів, які могли б ефективно управляти об'єктом у процесі експлуатації. Великі фізкультурно-спортивні комплекси, які у віданні суб'єктів держави, часто не окупаються через відсутність грамотного бізнес-планування з метою максимізації прибутку, оскільки зміст спортивного об'єкта гарантовано державою. А у разі припинення державного фінансування об'єкт може протягом тривалого часу перебувати у неналежному стані;

– *по-третє*, залучення приватного сектора до розвитку "спорту для всіх" стикається з двома суперечливими цілями: максимізація прибутку та реалізація соціальних завдань, що диктуються державою та суспільством. Державні унітарні підприємства в галузі спорту, у свою чергу, відрізняються неефективною експлуатацією спортивних споруд, так само як і відсутністю такого важливого показника як прозорість діяльності. Додатковою відмінністю державних установ фізичної культури та спорту від приватних є низька поінформованість про об'єкт та послуги. Найчастіше населення не знає про пільгові умови надання послуг у державних установах, а держава не націлена на додаткові витрати на рекламу та зв'язки з громадськістю. Приватний сектор, навпаки, для залучення більшої кількості споживачів намагається підвищити популярність за рахунок рекламних та маркетингових інструментів [7, с. 116–118].

Водночас, як влучно зауважив вчений Т. Сугак [8, с. 137] механізми державно-приватного партнерства та державних закупівель всіх

випадках можуть замінювати один одного. Наприклад, нераціонально використовувати проекти державне-приватне партнерство для закупівель спортивного інвентарю та обладнання або для ремонтних та інших підрядних робіт. У той же час, проекти, що вимагають капітальних витрат на будівництво та експлуатацію спортивного об'єкта, можуть бути виграшними з точки зору використання саме проектів державне-приватне партнерство.

Слід звернути увагу, що застосування механізмів державне-приватне партнерство у сфері фізичної культури та спорту актуальне з точки зору переходу до повноцінних ринкових відносин, а також для підтримки галузі кризових ситуаціях. Якщо за радянських часів ця сфера перебувала повністю на фінансуванні держави, то сьогодні є тенденція до зростання кількості бізнес-структур у галузі масового спорту, але, не дивлячись на це, формування повноцінного конкурентного середовища не відбулося. Для цього державі слід мотивувати бізнес до участі у державно-приватному партнерстві, що буде перехідним періодом на формування конкурентного ринку з великою кількістю соціально орієнтованих приватних компаній. У разі подальшого ефективного функціонування даної сфери може бути знижено кількість проектів державне-приватне партнерство і потім відновлено, як елемент антикризових заходів держави щодо підтримки системи фізичної культури та спорту у разі економічного спаду.

На думку вченого А. Мандюк [5, с. 64], використання механізмів державне-приватного партнерство для розвитку фізкультури і спорту забезпечить досягнення одночасно двох цілей: отримання прибутку бізнесом та придбання позитивного соціального ефекту.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що на сьогоднішній день використання державно-приватного партнерства у сфері фізкультури та спорту дозволяє частково вирішити проблеми галузі за рахунок залучення бізнесу до соціальної сфери для збільшення числа спортивних споруд. У зв'язку з цим виділено найбільш перспективні напрямки проектів державне-приватного партнерства це передача державного та муніципального майна на умовах оренди малому або середньому бізнесу та залучення бізнесу у розвиток міської інфраструктури, створення умов для безкоштовних занять фізичною культурою та спортом за допомогою передачі прав на створення підприємницького об'єкта.

Так, для більшої ефективності експлуатація спортивного об'єкта повинна здійснюватися бізнесом під контролем держави. Слід відмовитися від механізму передачі об'єкта державі одразу після завершення будівництва. Державне-приватне партнерство має перспективи при реалізації найбільш капіталомістких проектів, в інших випадках раціонально застосовувати стандартну систему державних замовлень.

Список літератури:

1. Данилевич М. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект : *монографія*. Львів: ЛА «Піраміда», 2018. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/%D0%BC%.pdf>
2. Жданова О.М., Чеховська Л. Я. Основи управління сферою фізичної культури і спорту : *навч. посіб.*. Львів : ЛДУФК, 2017. С.244 URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/%D0%96%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
3. Журба М. А. Правові засади масового спорту в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2016. С. 26–28. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nvuzhpr_2016_41\(2\)_7](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nvuzhpr_2016_41(2)_7)
4. Закон України від 19.11.2022 року, № 2529-IX “Про державно-приватне партнерство” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
5. Мандюк А. В. Зарубіжні системи фізичного виховання : *курс лекцій*. Львів : ЛДУФК, 2018, с. 64. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/16236>
6. Островський І.А., Костюк В.Д. Державно-приватне партнерство як чинник децентралізації України. *матеріали Все укр. наук.-практ.інтернет-конф. молодих учених і студ.* (Харків, 1–28 лютого 2017 р.). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. С. 133–136 URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1480>
7. Сіренко Р.Р. Державна політика ефективного управління системою фізичної культури та масового спорту в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*, 2017. №2(17). С. 116–120. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VNUCZUDU_2017_2_27

8. Сугак Т.М. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері водопостачання в Україні: переваги та недоліки. Вісник Дніпропетровського університету. 2016. № 10/1, Т. 24. С. 133–140. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/25.pdf

9. Сугак Т.М. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері водопостачання в Україні: переваги та недоліки. Вісник Дніпропетровського університету. 2016. URL: № 10/1, Т. 24. С. 133–140. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi>

10. Черба В.М., Герасимова Є.В. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні. , 2017. №7. С. 70–75. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3814&i=13>

Hotsul I.Ye. IMPLEMENTATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP FOR THE DEVELOPMENT OF THE SPHERE OF MASS SPORTS

The author summarized that Ukraine faces a global task such as improving the health of the population, which is a consequence of many unresolved problems in the field of physical education and sports. In connection with the number and variety of difficulties in this area, it will be difficult to implement the development of the field of sports and physical culture only at the expense of the activity and support of the state. Therefore, today the state encourages business in every possible way to support this socially significant industry. The state is increasingly interested in the formation of a healthy nation that regularly engages in physical culture and sports. Despite the fact that the primary funding goes to the organization and holding of such large-scale events as the Olympic Games or the World Cup in football, the state directs its efforts to support mass sports. This is what the target indicators of the implementation of the strategy for the development of physical culture and sports in our country tell us. Despite the fact that the main difference between mass sports and sports of the highest achievements is that, in the second case, for a person, sport is the main activity, based on the results of which he receives income. In mass sports, a person himself is forced to pay for physical, cultural and sports activities, with the exception of services provided by the state on a free basis. It was found that the underdevelopment of the sphere of physical culture and sports services reduces the working capacity of citizens and leads to high state costs in the field of health care. On the other hand, the support of this area leads to positive consequences, such as reducing the unemployment rate and improving the social climate. The relevance and effectiveness of the use of public-private partnership mechanisms are substantiated, as well as to highlight the most promising areas of interaction between the state and business to solve the specified problems in the field of mass sports

Key words: *Public-private partnership, sphere of physical culture services, transport, mass sport.*